

USNULI NEZNANAC

I

Kada je Mogil Roud¹ bio od zemlje, a drvoseče ustuknule pred farmerima, no, netom posečeno drveće i dalje plovilo nizvodno do pilane u Tuvongu, e, tada su za nju nedelje značile odlazak u crkvu i najbolju haljinu, i teniske mečeve od jednog seta u žutoj vrelini Indrupilija. U to mlado doba zvali su je Grejs, jer im je Gracijela silazilo s jezika poput pepela i gvozdernih opiljaka, tako da je, sada, kad je pronašla tog neznanca kako, sklopčan, spava s njenim psima, prvo pitanje koje joj je palo na pamet bilo kako se on zove i kako bi to ime moglo zvučati u njegovoj novoj zemlji.

Znala je ponešto o onome što se dogodilo, ali ništa o njegovoj zemlji. Žene u crnom, pokrivenih lica, i muškarci koji vitlaju pesnicama po ruševnim ulicama. Ko ne bi pobegao? Njena domovina nije bila ništa bolja. Rat nigde nije ugodan. Papir nabijen u rupe u cipelama, supa bez mesa i jedan jedini krompir na celu porodicu. Taj čovek što spava s njenim psima – verovatno isto tako.

Lepo je kad se može nekud pobeći.

Udarne vesti su krenule u poslednjih nekoliko dana. Okolno područje i veliki deo zemlje koja je nekada pripadala Gracijeli i njenom mužu Filipu takođe su počeli da se pojavljuju na televiziji. Na ekranu, sa tragačima što grabe korakom kroz: šumu, doline, ona okolna brda s besprekornom travom posuta snom o savršenstvu novoga veka: vilama, bazenima i teniskim terenima. Mnogo je vremena prošlo otkad su se brinuli o stotinama jutara živinskih i ananasovih farmi koje su vodile jedino u bankrot. Posle Filipove smrti, uspela je da zadrži samo tri jutra za sebe, staru kuću, jednu garažu za poljoprivredna vozila i kokošinjac. Računi i dugovi pojeli su sav novac. A sada je sve ovde vredelo milione. Milione i milione i milione.

A opet, jedan neznanac je spavao sa dva psa u njenoj garaži.

Ljudi u okolini bili su uzbuđeni. Neki su bili uplašeni, očekivali su da pronađu begunce u svojim domovima. Policija je otvorila poseban broj za pozive onih koji imaju neke informacije: ako vam begunac protrči kroz dvorište, na primer, ili sedi na kuhinjskom podu i pravi doručak od vašeg afenpinčera.² U ovoj oblasti, kada je reč o ljubimcima, ljudi su više voleli egzotiku. A kada je reč o ovim krajnje egzotičnim beguncima, e pa, Gracijela se neće priključiti histeriji. Gde će se pojaviti, pitali su ljudi jedni druge između polica supermarketa Vulvorts u Kenmoru i Kouls u Belbauriju, gde se kriju? Opšte mišljenje bilo je da su najverovatnije među divljim jelenima koji su, u sve manjem i manjem broju, tragali za hranom u zaštićenoj šumi, te da će uskoro, da se prehrane, močugama ubiti njihovu lanad.

¹ Jedan od glavnih puteva u Brizbejnu, dugačak dvadeset sedam kilometara. (*Prim. prev.*)

² Pas, sličan minijaturnim rasama terijera. (*Prim. prev.*)

„Odaće ih dim“, rekao je prodavac u trafici. „A ako ih pojedu sirove, umreće pre nego što ih uhvate. Paraziti u jelenskom mesu, naravno.“

Mesar, specijalista za gurmanluke, koji se već dvadeset tri godine stalno raspravlja sa svojim susedom, trafikantom, ismejavao je tako predvidivo neznanje. „Jeleni pasu travu, koliko ja znam. Najčistije meso što se može videti. E sad, ako ti tipovi ubijaju divlje svinje, onda će naći parazite.“

„Divlje svinje? A gde vidiš divlje svinje, genije?“

Takvo je to susedstvo bilo.

Sva tri Grejsina sina bila su voljna da dođu kući dok to traje, da je zaštite. „Mama, ti tipovi su životinje“, rekao je Džo, srednji sin.

„Mogu se pojaviti bilo gde“, upozorio ju je Sem, najmlađi.

„Čak i ako nisu životinje, dovoljno su očajni da bi mogli svašta da učine“, rekao je Čarli, najstariji i najrazumniji, menjajući kanale na televiziji u potrazi za nedeljnom utakmicom.

Džo se čak priključio jednoj grupi tragača, ali se, zato što mu je to bilo užasno dosadno, vratio posle jednog dana. „Rečica je suva“, rekao joj je, misleći na zavojiti potok koji je teкао kroz nizije i u dečaštvu mu doneo nebrojene sate pustolovina. „Kada će stvarno pasti kiša, a, mama?“

„Dakle, ako vidite čoveka u nevolji“, naredila je Gracijela svojoj deci, „dajte mu da jede i da pije i razmislite pre nego što pozovete policiju. Šta mislite, šta smo mi radili tokom rata kad su počeli da ubijaju Nemce? Mrzeli smo ih, ali bismo ih nahranili, a onda i pustili.“

Njeni sinovi su huknuli, jer su znali da nije bilo baš tako. Nemci su na Siciliji umirali kao stado razgnano. Gracijela je napravila sinovima večeru i rekla im da idu kući, svojim porodicama, njoj ne treba zaštita. Kad su otišli i kad je isključila televizor, opsovala je svog muža – bog da mu dušu prosti – što je uspeo da usadi toliko svojih uskih shvatanja u glave tih dečaka. Ponekad joj se činilo da je snaga njegove ličnosti bila prepreka mudrosti koja je trebalo da sleduje bolje obrazovanoj novoj generaciji.

Gracijelu nisu brinuli očajni odbegli muškarci. Da jesu, onda je mogla brinuti zbog svih očajnih muškaraca u svom životu. Njen otac, jedini uistinu dobar čovek koga je poznavala, naučio ju je da prođe pravo kroz mane svega što je muško. Trojica stričeva postali su mučenici u Drugom svetskom ratu, do kraja verujući u fašističku laž. Četvrti, njen omiljeni stric, bio je gradonačelnik jedne varošice, a čak je i on uspeo da uzrokuje kraj vlastitog života. Naredio je da se na licu mesta pogube trojica američkih vojnika zbog navodnog silovanja jedne lokalne devojke. Nije bilo dokaza protiv njih, ali mrzeo je sve Amerikance, razbojničke đavole. Suđenje? Zaboravi. Streljaj ih na glavnom trgu. Nedelju dana kasnije, kad je američka vojska stigla u punom broju, izrešetal su ga mecima. Podjednako nezakonito, ali šta da se radi.

A onda ono najgore. Baš ovde, u ovom nekada uspavanom seoskom predgrađu, Filipo je učestvovao u prebijanju jednog crnca koga su uhvatili kako krade iz tuđih ostava. Filipo i nekoliko njegovih australijskih pajtaša odveli su čoveka, čije ime Gracijela nikad nije saznala, do obale reke. Potrudila se najbolje što je mogla da poveruje da nisu nameravali da ga ubiju, ali njegovo telo je pronađeno nizvodno, zaglavljeno u korenu drveta blizu izliva cementare – i niko bitan nikada nije otkrio počinioca.

Zaštita njenog preostalog pojasa zemlje pala je na par letargičnih pasa i lepu dvocevu. Mlađi pas imao je dvanaest godina, doga po imenu Silvija koja skoro nikad nije lajala.

Drugi je bio Lepotan, barem sedamnaestogodišnjak, ružni mešanac koga je našla na ulici kao štene. Celoga života bio je prijatelj sa svima. Poluslep i polumrtav, Lepotan je već izgledao kao leš, kadar da zastraši uljeza jedino ako taj uljez veruje u duhove.

Nije bilo važno što su joj psi beskorisni. Gracijela je znala da ima i zdravu pamet i čelične živce. Ako je uspela da preživi predratni raspad celokupne društvene strukture, ratnu nemaštinu i glad, da i ne govorimo o posleratnom ekonomskom krah, mogla se izboriti sa svim. Ako je uspela da preživi dolazak u novu zemlju i stvaranje doma, i čitav život proveden u savladavanju i ublažavanju naravi čoveka poput Filipa, mogla je da preživi kakav god upad grupa uplašanih, žgoljavih, iscrpljenih izbeglica može da organizuje.

Ali nešto izuzetno se dogodilo: prvo veliki lančani sudar na autoputu Ipsvič zbog čega je beskrajna saobraćajna gužva preusmerena na, od svih mogućih pravaca, spori Mogil Feri; jedan izgubljeni autobus skliznuo je niz kej u pokušaju da skrene polukružno na Rafting Graund Roudu, nedaleko od prodavnice Brukfild.

Policija je uhvatila osmoricu izbeglica, ali neki su još bili na slobodi. Grejs nije zapamtila koliko njih, možda isto toliko. Možda samo dvojica-trojica. Jedan. Nijedan. Histerija se ne računa. Radnici hitne službe, dobrovoljci, deca iz susedstva i njihovi ljubimci tabanali su po brdima prečešljavajući oblast. Sa oštećenog balkona svoje spavaće sobe Gracijela je ugledala grupu tragača na udaljenom vencu: izgledali su kao izletnici tokom uskršnjeg vikenda koji ne mogu da pronađu dobro mesto da prostru ćebad i spuste korpe.

Sada je pogledala neznanca usnulog u njenoj garaži i upitala se: *Jesi li sam? Gde su ti prijatelji?*

Taj usnuli čovek – koža mu je bila potpuno, tamno, crna. Delovala je gumeno, neuhraњeno, labavo i nezdravo. Bio je ružan. Čak i da je savršeno zdrav, bio bi ružan – i bio je tako nepomičan da je mogao biti i mrtav. Psi su ga prihvatili tokom noći. Sve troje bili su iscrpljeni i nisu se pomerali.

Dok je Gracijela posmatrala, spustio joj se kamen strepnje – ne na srce, već u želudac. Strepnja, ali bi možda bilo bolje to nazvati tugom, jer je znala da je sloboda tog čoveka trenutna i da će se loše završiti. Pronaći će ga. Pre ili kasnije, moraće da izađe, i tada će okovi pasti na njega, taman kad bude okusio sunce i rekao sebi da je slobodan.

Gracijela je odlučila, a da nije ni bilo potrebe da odluči, da će mu pomoći.

Seno i slama su prigušili njene korake dok je unatraške izlazila iz garaže. Sunce se još nije podiglo. Narandžasta boja horizonta bila je minimalna. Izmaglica je lebdela među drvećem i ispunjavala doline ništavilom. Makar u ovom času, dok sunce ne obavi svoj posao i sagori maglu, ovo je mesto samo svoj svet – kao što je nekada bilo.

Poželela je da Filippo nikada nije bio prinuđen da izdela i proda ogroman deo njihove zemlje, ali dugovi su se nagomilali, a zdravlje mu je otišlo. Nekada su posedovali većinu područja, ali zemljišni porezi, plate i troškovi goriva skočili su u isto vreme kad je cena ananasa i jaja pala poput tuča. Nekako, obradiva zemlja je postala bezvredna pod njima, ali graditelji su i dalje dolazili da im kažu da su blokovi stambenih zgrada novo zlato novoga doba. E pa, njeno novo zlato otišlo je na menice, subvencionisane kredite i beskrajne dugove; sada na njenom računu nije bilo ničega, to je bar sigurno, već godinama nije bilo ničega.

Sinovi su joj rekli da su ta tri jutra previše za jednu staricu; građevinski agenti su, naravno, čekali da proda ili umre – ode na neko jeftinije, manje, praktičnije mesto. Ali pogled

nije bio previše za nju; ni grupe kakadua koji su dolazili svakoga jutra; ni srne i ogromni beli jelen koga je ponekad viđala, uprkos ogradama koje su ih držale van bašta.

Ne toliko sama kao što je bila tokom većine jutara, Gracijela je ostavila neznanca da spava poput vreće slomljenih kostiju i otišla da nahrani kokoške.

II

U kokošinjcu su bila tri nova jajeta. Stavila ih je u džep kecelje dok se stazom vrati do kuće. Izmaglica je i dalje bila teška i čak ni ptice nisu započele pesmu novoga dana.

Malo je bolje navukla džemper na ramena. Prošle nedelje, razuzdane gradonosne oluje uništile su grad, ali bila je to ona vrsta neobjašnjivog groma, kiše i nevolje koja nije spustila ni kap u brane Brizbejna. Krovovi tri obližnje kuće nestali su. Tu je provela dane metući i brišući, i čisteći otpali krš i srašnjene kočeve iz bašte s povrcem. Paradajz, uništen. Džo će pomoći. Posao ju je iscrpljivao, a opet, ovakva jutra bila su trenuci kada treba biti srećan. Čak i ako su je mršave noge bolele i neočekivano je morala da sedne pri povratku u kuću. Gracijela je instinktivno stavila ruke u veliki džep na kecelji da oseti toplotu tek snesenih jaja. Došla je do daha. Njen zamor je bio fizički, ali i neka vrsta depresije, shvatila je to, i u tom shvatanju srce joj je još malo klonulo. Ne zbog uništenog drveća, biljaka i povrća, čak ne ni zbog nje same, već zbog neznanca koji je ležao u slami, i koga su grejali dah i topla tela dva stara psa. Bolje da mu odnese ćebe. Možda je trebalo da ga probudi i pozove u kuću da popije nešto vruće i pojede nešto toplo. Koliko je već pretrpeo?

Džo, čiji je glas bilo nemoguće zaboraviti, već je odgovarao na to pitanje.

„Slušaj, mama, uzmi te tipove iz tih ludih zemalja jednog po jednog i možda ćeš reći da on lično nije životinja, ali svi skupa – oni prosto vode nasilan život. Jesi ih videla na televiziji? Šta s onim kad se glupiraju na onim verskim praznicima? Sami sebe lupaju u glavu. E, to je idiotarija. Tako da ti je bolje da se pripaziš, jer kad potičeš s takvog mesta, očajan si i u stanju svašta da učiniš.“

Gracijela će pustiti čoveka da se odmori, i on će uzeti hrane i vode koliko može da ponese, ali moraće da ide. Kuda? Pravo u ruke svih onih koji ga love. Nema druge. Više nije mogla da vozi i svakako više nije imala energiju mlade žene kao tokom rata. Nije bilo tajnog Pokreta otpora koji će zaštititi jednog odbeglog čoveka; nije bilo mreže „bezbednih kuća“ koju su organizovali susedi i koja je mogla obezbediti slobodan prolaz za nekoga ko beži od nevolje. To je bio stari svet i drugo doba, staromodan pogled na život.

Okrenula je pogled ka svetlosti koja se dizala, ali ta predivna izmaglica je istrajavala.

Gracijela se naterala da ustane. Zaturala se. Tako je to bilo u poslednje vreme i postarala bi se da je niko ne vidi. Znala je da je spomenik jednog prohujalog doba; telo joj je bilo krhko, a njen pogled na svet beskoristan poput starih zakona uklesanih u kamen, ali izloženih u uglu kakvog muzeja. Je li to dovoljan razlog da se odrekne onoga u šta veruje? Nikada neće zaboraviti kako je, krajem prošlog rata, kada je ljudska priroda oslobađala ono najgore u sebi, milost ipak nalazila načina da cveta. Njen otac. Žestoko je mrzeo fašiste, ali rekao je ne slatkoj osveti i umesto toga pomogao šestorici partijskih zvaničnika da pobegnu. Zašto? Bilo je ili to ili da ih vidi posećene. Iza ugla nije pravda, rekao je njen otac, samo rulja.

Nije mogla da zaboravi još jedan očev postupak. Jedan nemački vojnik, još uvek dečak, sakrio se u kredenac tokom pretrage američke vojske. Kad su konačno mogli da ga izvade, vojničke pantalone su mu sprema bile mokre. Njen otac se samo našalio i rekao da su ga zatočili sa testeninom i žitom duže nego što ljudska bešika može da izdrži, ali ona je znala da je izvor Nemčeve sramote bio užas i ništa drugo. Otac mu je dao par radničkih pantalona i obmotao mu ih oko struka upletenim kanapom, pošto je on bio krupan čovek. Pomogao mu je da pobegne, sakriven u njihovim taljigama, dok su u obližnjim gradskim ulicama i uličicama druge nemačke vojnike saterivali u ugllove i kamenovali, skidali ih do gola i probadali vilama, vešali.

U jednoj ulici, rulja; u drugoj, njen otac.

Nije imala koga da pozove u vezi sa neznancem. Nikoga kome veruje. Podigla je pogled ka vrhovima araukarija³ dok se prva ptičja pesma tog dana širila nebom. Nešto novo joj je palo na pamet: njen otac, prestravljeni nemački dečak i očeve taljige.

Ovog će jutra Džo doći kamionetom da joj dostavi namirnice za celu nedelju. Deo nasledstva omogućio mu je da otvori veliku radnju za prodaju voća i povrća u Aspliju, i premda je to skroz na drugom kraju grada, voleo je da joj sam dostavlja namirnice. Bio je usijana glava, to je tačno, i morala je da prizna da nije naročito pametan, ali, sve u svemu, imao je dobro i pažljivo srce. Makar prema porodici. Dogovorili su se da će danas ostati sat ili dva da pokupi gomile mrtvih grana što su one oluje svuda razbacale. Napuniće zadnji deo kamioneta i sve ih baciti na đubrište.

Grejs je razmatrala. Džo je čovek s kojim nema rasprave. Moraće da natera *il straniera* – stranca – da se sakrije u kuću. Na to je verovatno ionako navikao. Onda, pa, kamionet je ogroman i klimav, i uvek natrpan drvenim i kartonskim kutijama. Džo ga je čak koristio da pomogne članovima porodice da presele nameštaj. Na to treba dodati i činjenicu da je radnja s voćem i povrćem tako daleko od ove oblasti. Na to treba dodati činjenicu da će Džo ići do najdaljeg đubrišta, koje je još dalje. Šta ako bude uspela da nagovori stranca da se sakrije u kamionet dok njen sin bude radio? Ne bi bilo teško. Mogao bi se pokriti krpa- ma i džakovima i kliznuti pozadi, iza najvećih kutija. Čovek bi se mogao odvesti negde daleko, a onda iskočiti kad mu se ukaže prilika. Mogao bi čak sačekati dok se ne izbaci đubre i, neviđen, odmagliti preko deponije. Odatle, e pa, odatle će njegov život i njegova sreća pripadati samo njemu.

Za trenutak, Grejs je razmatrala čak i nemoguće – da Džoa navede da joj aktivno pomogne – ali njegov glas i neprijateljski ton nisu je napustili.

„Ti skotovi znaju da nemaju šanse. Postaraj se da ti ta prokleta puška bude pri ruci, dobro? Proverio sam je. Znaš šta bi tata učinio.“

III

Da, znala je šta bi tata učinio. I znala je šta je ona kadra da učini.

Tako davno, kada je mladost bila tako dobrodošla vatra u njenim venama, savest ju je nagnala da pozove šefa lokalne policijske uprave. Tihim, tihim glasom ispričala je policajcu

---

³ Vrsta zimzelenog drveta. (*Prim. prev.*)

šta se dogodilo onom crncu. U staroj domovini, doušnici su bili najveća gamad na svetu. Pretvorila se u takav jedan organizam i dala imena ljudi, uključujući i Filipovo. Premda je drhtala celu nedelju dana – ništa se nije dogodilo. Ah, mudrost dolazi kasnije u životu. Sada je, naravno, znala da je i šef policije bio uključen u to, ali kada joj je Filipino napokon došao, znajući šta je pokušala da oda, nije došao u gnevu i nasilju, već u suzama i tuzi slomljenog čoveka. *Ali nisam ga ni dotakao, držao sam se pozadi, nisam ni video šta se desilo, ko je na kraju bio tamo.*

Laži? Nije više bilo na njoj da o tome sudi. Naterala ga je da ode kod sveštenika i prizna; učinio je to; više nikada nisu govorili o tome, premda je i dalje živelo, teško i hladno, u najdubljoj seni njenog srca.

Gracijela je stavila vodu na šporet da obari sveža jaja. Morala je da prizna da se, među svim onim što je Džo ispričao, a što ju je zbunjivalo, našlo i nešto što je vredelo čuti. Stranac je bio čovek u nevolji. Dakle, da li će razumeti da je ona tu da mu pomogne, da li je već sam smislio kako da, možda, pobegne ili će ga očajanje navesti da učini nešto glupo? Prezirala je sumnje koje su joj prolazile kroz um, ali seme je bilo tu i ništa što bi mogla da učini ili pomisli nije ga moglo sprečiti da proklija. Ona je stara žena. Sama žena. Njen otac bi učinio pravu stvar, ali bi se postarao i da bude oprezan.

Uvila je hranu koju je spremila u stolnjak i stavila je u malu pletenu korpu. Sveže kifle punjene ostacima nedeljnog pečenja i njen domaći namaz od paradajza. Barena jaja, oljuštene šargarepe, paradajz, sir, nekoliko mandarina iz voćnjaka. Boca vode i termos kafe.

Ali šta on stvarno jede? Šta stvarno pije? Šta mu vera i običaji zabranjuju?

Nadala se da će mu nešto od svega toga biti po volji. A onda, kada se budu razumeli, pre nego što se Džo pojavi, napraviće mu šta bude hteo za sledeću etapu puta. Gracijela je provukla ruku kroz izvijenu dršku korpe, koju je ostavila da joj visi sa podlaktice. Premda nije to želela, premda je žalila zbog toga, uzela je dobro podmazanu pušku s njenog mesta iza vrata ostave, preklopila je i videla da ju je Džo napunio dvema patronama i tako ostavio.

Makar je imao pola mozga da je ostavi zakočenu.

Duboko je udahnila i zatvorila pušku.

Silvija i Lepotan se nisu pomerili, a *il straniero* više nije bio tu. Bilo je jednostavno, gotovo, rešeno. Nekako je u tišini ubio ostarele pse i nestao. Možda su počeli da prave problem; možda su u njegovoj zemlji psi Đavo.

Noge su joj zadrhtale, tlo se pomerilo i Gracijela je poželela da padne. Odložila je korpu u seno i stisnula pušku. Dotakla je svoje pse da vidi kako su uginuli. Nešto s vratovima, samo je toliko uspela da vidi.

Samo da ga nije ostavila tu da spava. Samo da mu je odmah pomogla. Pitala se gde je, u kom se pravcu zaputio. Zamislila ga je kako trči kroz žbunje, ali brzo gubi zaštitu vegetacije. Divlje ravnice oko njega pretočiće se u uredni, pedantno sređeni prigradski predeo u koji se ovo područje pretvorilo. Da bi došao do retkih šikara koje su još postojale oko Anstida, Pulenvejla ili Brukfilda, a možda i da bi stigao do ogromne zaštićene šume, moraće da počne da preskače ograde, da počne da izbegava domaćice, decu, ljubimce. Otkriće da se između njega i nekakvog dobrog skrovišta prostiru uredno predgrađe i psi sa kojima se ne može tako lako obračunati. Otkriće ono što su otkrili jeleni: u civilizaciji nema ni jednog jedinog skrovitog mesta.

Suze su zapekle Gracijeline oči. Sirota Silvija, siroti ružni Lepotan. Kakav način da se skonča.

Možda će mu, pokušala je sebi da kaže, doći kao olakšanje kad ga uhvate. Državna hrana će mu napuniti krčeci stomak, voda osvežiti suvo grlo. Uvek postoji ta užasna sigurnost zatočeništva. Ili će ga možda susedski psi rastrgnuti; neki lokalni muž ili otac će možda čoveka u begu prejako udariti lopatom u glavu; trenutna pravda stići će ga za prosto, glupo ubistvo dva već polumrtva psa.

Gracijela pomisli, i ja sam polumrtva.

Bolele su je noge. Stiskalo ju je u grudima. Tek tako, pustolovina i obećanje dobročinstva okončani su; poželela je da stranca ubiju ili osakate. U garaži, gde su dva tela ležala nepomična i usnula pred njom, stajala je, oslonivši se na pušku, slušajući izdajničko lajanje pasa u dolinama. Bilo je tu nečeg, još kako, odjeka koji lebde na vetru, dosežu joj do ušiju. Psi. Moglo bi značiti da je stranac već u nevolji – a moglo bi biti da ne znači baš ništa. Džukci iz susedstva lajali su na trgovce, na poštaru, na vlastitu senku.

A kad je to pomislila, jedna se senka pomerila u garaži za poljoprivredna vozila. Gracijela se napola okrenula, ali nije mogla dovoljno visoko da podigne pušku. Nešto ju je užasnom snagom gurnulo unazad. Članci su joj udarili o neku izbočinu i okrenula se u stranu. Torzo joj se iskrenuo i stropoštala se na zemlju, a puška, i dalje zakočena, nije joj bila u rukama. Ne da je mogla da oseti ruke.

Čovek koji se pojavio iz mraka pogledao ju je. Bilo je tu to umazano, tamno lice. Izgledao je kao da je zamazan znojem i prljavštinom. U oštroj kosi imao je grančice sena. Lice mu je izgledalo izgužvano, kao da je mnogo spavao.

Počeo je nešto da joj govori, tiho, ali užurbano. Gracijela nije razumela ni reč. Bacio je dug pogled na nju, a onda joj izašao iz vidokruga. Kada se ponovo pojavio, držao je pušku. Okrenuo je cevi ka sebi i, uz urlik, tresnuo tim dugim glatkim telom o zid i o pod, iznova i iznova. Kao da je čikao pušku da opali. Nije opalila. U nekakvom razjarenom zanosu polomio ju je na komade i pobacao ih, a onda je pao na kolena pored nje. Uprkos njegovoj nasilnosti, glas mu je bio tih. Možda ju je požurivao ili preklinjao. Svejedno, ispadale su nerazumljive reči. Gracijela se setila nečeg potpuno besmislenog: jednom su ona i Filipo pokušali da gaje ćurke, a jezik ovog čoveka zvučao je baš kao njihovo blebetanje.

A onda nešto što je delovalo kao jedna reč: *Džasim, Džasim, Džasim.*

Moglo je značiti bilo šta. Nemoj da umreš. Žao mi je. Poješću hranu.

Ili je moglo biti čak i ime.

Il stranierove oči nisu napuštale njene. Kao da ju je taj pogled držao na ovom svetu. Njegov je pogled imao nešto od saosećanja koje je viđala na licu svoga oca. Stranac joj je dotakao obraz. Nije mogla da odredi da li su mu prsti i dlanovi nežni ili grubi. Da li je radnik u polju ili nekakav doktor ili naučnik? Ko bi znao. Odakle je došao? Ni nema veze. Umesto toga, zapitala se kako joj tako nežno opipava glavnu venu na vratu. U isto vreme, imala je osećaj da joj sva krv iz tela teče na tle, premda je bila sigurna da nema ni najmanju posekotinu. Čovek joj je polako podigao ruku. Nije je bolela. Ručni zglobovi joj je došao pred oči i nije ga osetila, kao da je zglobovi neke druge žene. Osim toga, te staračke pege i prošarana koža pripadale su nekom drugom. Ona nije prastara; ona je mlada žena, devojka koja peče hleb za ljude umazanih lica jer ju je otac zamolio.

Stranac joj je opipao puls.

Sada Gracijela više nije mogla da vidi veliku zemljanu peć sa drvetom koje gori i testom koje se peče. Više nije mogla da oseti miris hleba koji se pravi. To što je videla nije bio poznati obris njenog krupnog oca. Umesto toga, bio je to ulaz u garažu za poljoprivredna vozila i nebo van njega, sunce novog dana koje sagoreva upornu jutarnju izmaglicu. Prask kreštavih belih kakadua proleteo je preko oblaka. Vrištali su da dignu mrtve; prošlog meseca, sused iz doline morao je da plati kaznu zato što je pucao u njih.

Posle hladnog jutra, dan će biti vreo.

Pomerio ju je. Onda nije doktor. Mada nije ništa osetila dok ju je nosio i spuštao, vrlo je dobro znala da povređene ljude treba ostaviti tamo gde su pali. Ili možda on zna bolje, zna da žena poput nje neće želeti da sklopi oči u garaži, već na mekoj postelji od trave u hladu. Hlad su pravile stogodišnje araukarije iza stare kuće, zasađene davno pre nego što su ona i Filipo izgradili dom na tom mestu. U blizini su bile božićne zvezde. Osetila je zemlju i lišajeve. Strančevo lice bilo je puno emocija.

Gracijela je želela da mu kaže da je sve u redu; mogla je nabrojati dvadeset, trideset, četrdeset prijatelja i rođaka koji nisu dobili ni blizu toliko godina kao ona. A da i ne govori kako su od nje potekla tri velika sina sa vlastitim porodicama. Sedmoro unučića, a Semova žena Dženi opet je trudna. Tokom decenija počneš da shvataš kako sve nestaje i u isto vreme uspeva da se nastavi. Ako se zbog nečeg kajala, bilo je to zbog njenog muža i onoga što je učinio jednog dana pokraj reke. Ako je postojalo još nešto, onda to možda nije bio ovaj trenutak, već ono što je dovelo do njega; to što je došla kod stranca noseći pušku. Što je pustila sumnju da pusti koren i nikne. Toga je trebalo da se stidi. Njen otac, sad kad pomisli, ne bi to tako učinio. Prvo bi pružio ruku, u prijateljstvu.

U blizini, psi su počeli da laju. *Il straniero* se okrenuo ka zvuku. Videla je kako se strepnja pridružuje njegovoj patnji. Gracijela je znala šta taj zvuk znači: stafordski terijeri njenog najbližeg suseda zaurlavali su na vozilo koje staje kod njene kapije. Za koji trenutak, vozač će izaći da otvori kapiju, reći psima da učute, što će oni i učiniti ako znaju vozača. Ako ga ne znaju, još će više poludeti, pokušaće da preskoče ogradu. Vozač će otvoriti kapiju, proterati vozilo kroz nju, opet stati, zatvoriti kapiju, a onda doći do kuće.

Trenuci su prolazili. Psi su se smirili, prestali da laju. Znali su ko je došao. Sigurno je Džo.

Gracijela bi rekla ovom čoveku: *Sad beži, sačuvaj život*, i premda mu je naredila poslednjom snagom volje – *Idi, molim te, ne znaš šta će ti moj sin učiniti* – videla je samo čoveka kako pada u reku pred bujicom udaraca.

Stranac je morao znati da ima samo nekoliko sekundi da pobegne. Umesto toga, uhvatio ju je za ruke. Pokušala je da upravi pogled ka njegovom licu, ali nekako su velike grane araukarija bile bliže. Znala je da stranac kleči pored nje, i u umu je svojim rečima dala svu gordu osionost po kojoj je bila poznata: *Spasi se*.

Uprkos tome, stranac je ostao s njom i govorio tiho, glasom koji je, mislila je Gracijela, bio dobar za molitvu.

(S engleskog prevela **Bojana Vujin**)